

Zbog svojih uvjerenja biva uhićen i osuđen na tamnicu

NEPRIJATELJI PADAJU U SJENU, A MUČENICI SE UZDIŽU NA OLTAR

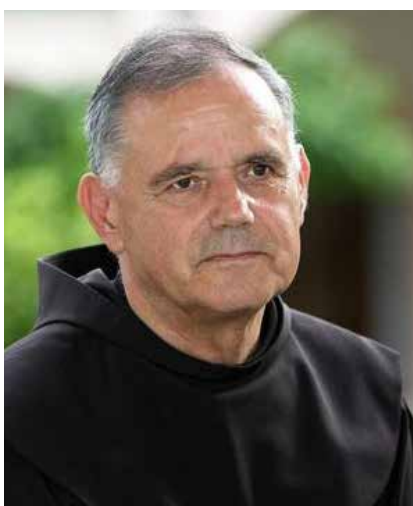
Slomom jugokomunizma nastojao je istražiti što je bilo s pobijenim hercegovačkim franjevcima

► Razgovarala: **Anita Martinac**

Povijest hrvatskoga naroda obilježena je mnogim mučenicima koji su dali svoje živote iz ljubavi prema vjeri i svome narodu. Takvi nas uzori obvezuju na nezaborav i sjećanje. Nemar, prešućivanje i iskrivljivanje istine zločini su današnjice dok su oni koji se zauzimaju za istinu s osjećajem odgovornosti spremni i na osobnu žrtvu. Na žalost, bivaju uhićivani, proganjani ili ograničavani u svome djelovanju. No, oni idu dalje.

U novijoj povijesti osjećaj odgovornosti i spremnosti na žrtvu krasila je fra Jozu Zovku, negdašnjeg župnika u Međugorju. Ponizna i otvorena srcem, poput svih apostola mira i ljubavi, nije pokleknuo pred jugokomunističkim progonima ostajući svjetlo nade. U ovom razgovoru s njim želimo progovoriti o jednoj važnoj temi za koju se i te kako osobno zalagao. Riječ je o pobijenim hercegovačkim franjevcima i toj, na žalost, i danas prešućivanoj istini o hrvatskome narodu, ali i o mnogim drugim sličnim sudbinama.

Za vrijeme totalitarnoga jugokomunističkoga režima vlasti su Vas uhitile i 1981. osudile na tri godine tamnice proglašivši Vas rušiteljem države Jugoslavije. Ciljeli taj namješteni sudski proces bio je ponižavanje vjere i čovjekova dostojanstva, gaženje osnovnih ljudskih prava. Svjesno ste izložili život za vjeru i puk. Jeste li u tim

teškim trenucima provedenima u tamnici razmišljali o hercegovačkim fratrima koje su jugokomunisti progonili, uhićivali, mučili i ubijali na koncu Drugoga svjetskoga rata i poraća?

– Da, 17. kolovoza 1981. uhićen sam u ranu zoru u župnom uredu u Međugorju. Ugurali su me u vozilo i bio sam okružen sa svih strana milicijom i naoružanim vojnicima. Kada su me dovezli do Tromede, izbacili su me iz vozila i ubacili u prtljažnik policijske marice. Nisam mogao vidjeti ništa jer je prtljažnik bio bez prozora s rezervnim gumama koje su letjele

po njemu i udarale me po nogama. Odveden sam u Mostar u sobu 84 gdje je počelo saslušavanje i zlostavljanje. Udbaši su se smjenjivali uvijek s novim optužbama. Nastupali su s bezbrojnim izmišljotinama i podvalama kao sa svojim »provjerenim« istinama. Uvijek bi ih potkrjepljivali lažnim tvrdnjama, pripisivanima pojedinim svećenicima i fratrima koji su im to navodno ispričali. Riječ okrivljenika nije imala nikakvu vrijednost protiv njihovih podvala i laži iz kojih bi konstruirali i krojili optužnicu, a što im je i bila glavna zadaća. Nisam, naime, nikako mogao dokazati, pa ni videozapisom ni tonskim zapisom, kako sam pozdravio pokojnog biskupa Žanića na krizmi 25. srpnja 1981. Uzeo sam namjerno citate dekreta *Christus Dominus II.* vatikanskog sabora o biskupima gdje se ističe njihova služba: biskup učitelj, biskup pastir, biskup svećenik...

Iz toga govora pokušali su iskonstruirati svoj izmišljeni pozdravni govor kako bi mi ga stavili u usta s ciljem da me posvade i sukobe s biskupom. Upravo sam ovih dana, nakon 37 godina, dobio pismo od glavnog svjedoka Branka Pinjuha, koji je

Kad su ga jugokomunisti uhitili, nastojali su mu iskonstruirati optužnicu. Nikakvi dokazi nisu vrijedili. Morao je biti kriv. Pronašli su i lažne svjedoke. Oni se danas kaju zbog svega i otkrivaju sredstva manipulacije i ucjena kojima su bili izvrgnuti.

»morao« svjedočiti protiv mene, u kojem izražava duboko kajanje za sve laži što ih je izgovorio protiv mene te navodi sredstva manipulacije i ucjena kojima su prisiljavali svjedoke da svjedoče u korist Udbe. Govorio je ono što su mu napisali i na taj način iskorištavali su mlade komunističke aktiviste, stavljajući ih u sukob sa savješću.

Takvi sudski procesi bili su primjenjivani na svoj mojoj braći u sudštima bivše države te nijedan nije mogao dokazati svoju nevinost režimu koji sve zna i koji je uvijek u pravu. Istom metodom pokušali su braniti i zataškati zločine počinjene na Širokom Brijegu i na području cijele bivše države.

Kroz čitavo jugokomunističko vrijeme nije se smjelo govoriti o pobijenim svećenicima, plasirane su laži, a povijest je režirana. No, budući da ste djelovali na istom prostoru, koliko ste mogli imati saznanja i dolazili do informacija i dokaza o zločinima koje su počinile jugokomunističke vlasti u Drugome svjetskome ratu i poraću?

– Nije se smjelo govoriti, ali ni smo ni šutjeli. Da smo mi mladi fratri i svećenici šutjeli, kamenje bi progovorilo. Mi smo tada bez straha i s ponosom govorili mladima na vjeronauku o junačkom držanju naših fratara na Širokom Brijegu i diljem bivše države.

Kad je fra Rufin Šilić 1970. sa svojim definatorijem pozvao Provinciju da hodočastimo na grob naših mučenika na Širokom Brijegu, čitava se zajednica životno uzgibala. Svi fratri organizirali su hodočašća s pukom. Nakon što smo prenijeli ostatke naših mučenika iz ratnog skloni-

Proslava velike Gospe na Širokom Brijegu 1983.

šta u samostansku crkvu na Širokom Brijegu, narod je odahnuo. Počeli smo propovijedati i nadahnjivati vjernike da budu ponosni i zahvalni Bogu za takve i tolike velikane vjere i Crkve. Pokret u Crkvi nadahnjivao je Hrvatsko proljeće kada nastaje nova sjeća velikana u društvu i Crkvi.

Istina o pobijenim hercegovačkim franjevcima uvijek je živjela među pukom Božjim. Bilo je časno tih teških godina pripadati svojoj Crkvi. Nicala su nova redovnička i svećenička zvanja, Crkva je bila živa.

Strah ima svoju snagu i učinke, ali je transfuzija duhovnog i domoljubnog života i oduševljenja bila važna i učinkovita. Nastali progoni samo su nahranili Crkvu i hrvatski narod novim zanosom da vratimo dug domovini i Crkvi. Nova svećenička i redovnička zvanja, novi pokreti u evangelizaciji Crkve, novi žar i zanos nadjačali su buku i propagandu režima. Režim je strepio od organiziranih hodočašća i sabora Crkve. Uvijek su

okvalificirani kao neprijateljski. Čast je i ponos bilo biti svećenik i fratar onoga vremena. Nitko nije vjerovao lažima objavljenima u udžbenicima i glasilima bezbožnoga režima. Narod Božji vjerovao je svojoj Crkvi i njezinim pastirima.

Organizirali ste simpozij o pobijenim hercegovačkim franjevcima 1993. te pozvali na taj skup preživjele đake i profesore glasovite Franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu. Možete li nam reći nešto više o toj namisli, nastavku svih dotadašnjih i kasnijih franjevačkih sličnih namisli koje su se konačno razvile u službeni oblik, u Vicepostulaturu postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subrača«?

– To je bila moja životna želja. Sabrati zajedno sve koje su učili i odgajali naši vrli fratri kao profesori. Kako sam rođen u širokobriškoj župi, stalno su se prenosile s koljena na koljeno zgođe iz života i rada

naših profesora kao i dušobrižnika toga vremena. Oni su načinili svojim životom i radom u narodu nerazoriv spomenik. Uzalud su ga desetljećima rušili bezbožni jugokomunisti, nisu uspjeli. Svoje mlade svećeničke godine proveo sam sa svjedocima naših ubijenih i progonjenih fratara, s fra Jankom Bubalom, priznatim pjesnikom, esejistom i mistikom, s fra Stankom Vasiljem, glazbenikom i zapaženim intelektualcem, s fra Ratimirom Kordićem, mudrim i jednostavnim pripovjedačem. Živjeti godinama s ovakvim fratrima, koji imaju predznak mudraca, svjedoka, čuvara predaje i minulih događaja, bila je povlastica. Oni su me nekako nadahnuli i pripremili za simpozije koji su se održavali u Zagrebu i na Širokom Brijegu. Uvijek sam tragao za svjedocima – kako za širokobriježkim đacima tako i za jugokomunističkim ubojicama naše braće.

Dragocjeno je bilo čuti od dr. Prlića iz Splita: »Ja sam kolega iz razreda fra Viktora Kosira. On je bio izuzetno nadaren – pravi odlikaš. On je bio anima candida! Tko može zaboraviti sjećanje na fra Marka Barbarića kojeg su u pokrivaču snili s kata i bacili kao osamdesetogodišnjaka u vatru. Dok bi šetao samostanskim vrtom, ptice bi dolijetale i stajale na njegovim rukama kao na telefonskim žicama. Meni su bili cvjetići sv. Franje realnost. Ja sam ih kao đak gledao svojim očima.« Tako su se redala svjedočanstva đaka koje je rat omeo u njihovu rastu i odgoju u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji na Širokom Brijegu.

Osobno sam sudjelovao u ekshumaciji i prijenosu ostataka naših mučenika u novi grob u našoj bazilici na Širokom Brijegu. Sve je to bila priprema da se počne ozbiljno skupljati građa i oteti zaboravu događaje koji

ne smiju nestati.

Sv. Ivan Pavao II. na svom je noćnom ormariću držao papirić s molitvom i kratkim životopisima naših mučenika. Kad je jednoga dana tajnik, današnji kardinal, Stanisław Dziwisz uzeo knjige, a s njima i papirić s molitvom, rekao mu je: »Vrati mi molitvu širokobrižskim mučenicima!«

Nije poznato u svijetu da je na manjem prostoru pobijen ovo-lik broj svećenika, napravljen kulturocid i genocid nad jednim narodom, a da još uvijek izostaje osuda krivaca, kao i njihova isprika. Postupak mučeništva dug je proces, ali mislite li da bi njegovim okončanjem, uz zadovoljštinu spokoja žrtvama, bila bar ublažena teška rana koja je nanijeta Hercegovačkoj provinciji i hrvatskom puku?

– Postupak kanonizacije mučenika nije ni dug ni težak. Dvanaestorica braće na Širokom Brijegu ubijeni su »in odium fidei«, tj. iz duboke mržnje prema vjeri. Mogli su se skloniti, a nisu htjeli. Mogli su se predati, a nisu htjeli. Mogli su popustiti strahu, a nisu. Tu je sve jasno. Svjedočenje ondašnjih biskupa u Mostaru i Zagrebu dovoljna su građa za kanonizaciju.

Morali bismo početi s onim što nitko nikad nije osporavao, pa čak ni ubojice. BI. Bulešić je kao pojedinac uzdignut na čast oltara, a ne svi mučenici Istre. Mučenici su naš blagoslov i naša najveća diploma pred Crkvom i narodom. Mučenici nisu rana, nego dar Provinciji. Našim zatiračima oni su oganj na tjemenu, mora u snu i sjena koja ih pokriva. Neprijatelji padaju u nju, a mučenici se uzdižu na oltar. Mladi vide i nala-

ze u njima svoje ideale, mole im se i časte ih kao svoje svetce i velikane, a neprijatelji u tom činu vide tragove svoga nečovještva. Još uvijek BiH čuva ljubomorno Titove ulice, Titove trgove, Titove škole i uglavnom Titov duh. U takvim okolnostima i takav duh ne može realno prosuditi jugokomunističko partizanske zločine. Čekamo i molimo se za bolja vremena.

Prošle godine proslavili ste zlatnu misu na otoku Badiji. Poznato je kako su s njega 1950. jugokomunističke vlasti protjerale franjevce bez milosti, samostan opustošile i pretvorili ga u vojno odmaralište. Tek je padom jugokomunizma u vrlo ruševnom stanju odlukom Vlade Republike Hrvatske vraćen Franjevačkoj provinciji sv. Jeronima u Zadru, a onda ustupljen Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji na korištenje. Preuzeli ste njegovu obnovu i uspostavili Centar duhovne obnove. Možete li nam reći nešto više o tom pothvatu?

– Poznato vam je da sam u samom ratu osnovao udrugu Međunarodno kumstvo djeci Herceg Bosne i Hrvatske, djeci čiji su roditelji ubijeni u ratu. S tom siročadi, djecom ranjena srca radio sam dvije godine na Lopudu u hotelu Lafodia. Dubrovački župan dr. Jure Burić dao mi je otok Jakljan koji sam obnovio i kroz deset godina organizirao sam ljetovanja i duhovne obnove zajedno s fratrima, časnim sestrama i dobročiniteljima. Bilo je to vrlo milosno u svoj našoj nevolji koja nas je snalazila.

Nakon deset godina Hrvatska vlada nije mi više dala Jakljan u koncesiju, nastojali su ga prodati. Ostao sam bez mogućnosti za rad preko praznika. Fra Bernardin Škunca, provincijal Provincije sv. Jeronima, ponudio mi je otok Badiju koji je 2003. vraćen njegovoj Provinciji. Otišao sam s njim i fra Joakimom Gregovim na Badiju i ostao zadivljen ljepotom, a oduševljen poviješću našeg samo-

Bivši đaci Franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu iznimno su lijepo svjedočili o svojim bivšim profesorima.

Fra Jozo ih je okupio i pružio im priliku iznijeti istinu na svjetlo dana.

stana i plodnog franjevačkog duha koji govori iz svakog kamena.

Taj hram posvećen Gospi, ta Gospa spašava Korčulu i Hrvatsku od Turaka 1571. Ta škola i gimnazija te mnogi detalji unikati su! Godine 1394. Gradsko vijeće grada Korčule daruje franjevcima Bosne Srebrne uvalu, a zatim cijeli otok. I te godine završiše samostan i nastaniše se braća na pragu Dubrovačke Republike.

Vrlo je burna povijest Badije, a napose tužna dolaskom partizanske crnogorske vojske. Samostan pretvaraju u bolnicu, zatim u tamnicu u kojoj su zatočeni Hrvatske vojske. Kad su izgradili i ustrojili brodogradilište na Korčuli, Ranković ih sve odvodi u nepoznato. Nakon vojske Badijom upravlja Partizan – športska organizacija. Devastirali su otok kojega tada preuzima Korčulansko hotelsko poduzeće. I oni prilagođavaju i prostor i Badiju sebi. Proglašavaju otok Badiju nudističkom plažom. To se provlači do danas. Kad je odselila velika skupina izbjeglica iz Bosne, samostan ponovno ostaje opljačkan, devastiran. Kao takvog ga 2003. dobiva Provincija sv. Jeronima iz Zadra.

Hercegovačka franjevačka provincija preuzima, pak, Badiju 20. kolovoza 2005. Sada je jednim dijelom obnovljena i otvorena za duhovne vježbe, seminare i programe. Ove godine održat će se više od deset turnusa. Na seminare dolaze iz cijeloga svijeta i svih jezika. To su uglavnom simpatizeri i sljedbenici Međugorja.

Pokušalo se i stilskim namještanjem vratiti ugođaj srednjovjekovnog zdanja. Badija je spomenik kulturne baštine nulte kategorije. Slijedi obnova crkve. Poštuju se sve državne institucije propisane zakonom. Izgleda nekima malo sporo, ali sve ide naprijed.

Trenutačno fra Jozo djeluje na otoku Badiji koji je također prošao svoju kalvariju. Preuzimanjem vlasti jugokomunisti su otjerali fratre s njega. Dolaskom slobode, opet je u fratarskim rukama, ali porušen i zapušten. Sada se marno obnavlja.

Otok Badija poznat je i kao mjesto jugokomunističkog odvođenja poznatog glazbenika fra Bernardina Sokola 28. rujna 1944. Nekoliko dana nakon toga njegovo je mrtvo tijelo izbacilo more pod Orebićem. Koliko je danas živa svijest o svemu tomu u puku koji dolazi na Badiju?

– Koliko se puta predstave bivši štitičnici ili školarci Franjevačke gimnazije na Badiji! Profesori su zaista odgojili brojne književnike i slikare, pisce i pjesnike, intelektualce poznate diljem Lijepe Naše.

Najviše se sjećaju glazbenika fra Bernardina. Neustrašivi fratar i Hrvat. Vrhunski glazbenik. Bio je prvi profesor i fratar na meti. Tajna policija došla je u blagovaonicu i prozvali ga. »Trebaš nam«, rekoše razbojnici. Izvedoše ga, a bijaše noć. Prije izlaska kleknuo je pred svoga

poglavara, gvardijana, i zamolio za odrešenje i blagoslov. Odsjegli su mu glavu i u habitu ga bacili u more ispred kapelice Gospe Lurdske. Kad su se partizani nastanili na Badiji, srušili su kapelicu i kamenje baci-

li u more. Do danas ne znamo gdje je pokopan. Gdje je to mitraljesko gnijezdo u Orebiću kraj puta koji vodi u grad? Pokojni ministar obrane države Hrvatske Gojko Šušak s vojskom je pretraživao i kopao, ali uzalud. Svi se zanimaju za fra Bernardinove posmrtno ostatke: i Franjevačka provincija sv. Jeronima, i Općina i Kaštela, njegov rodni grad gdje je uvelike slavljeno i čašćen. Na dan mučeničke smrti svake godine dođe u Orebić veća skupina štovatelja pokojnoga fra Bernardina i spuste u more vijenac ruža svomu pobjedniku. Na Badiji će dobiti brončani spomenik kao mučenik, glazbenik, pedagog i nadasve franjevac.

Govorili ste u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda kao i u Europskom parlamentu zauzimajući se kod moćnih država da se zaustavi rat, pokretač ste brojnih humanitarnih udruga i pothvata, napisali ste više knjiga i teško je pobrojiti koliko ste doprinijeli Crkvi i društvu svojim radom i zalaganjem. Što možete danas savjetovati obiteljima i hrvatskoj domovini u ovim novim teškim vremenima?

– Da, moji nastupi bili su naslonjeni na ugledne i moćne prijatelje u tim velesvjetskim institucijama. Nadam se da ćemo o svemu tome jednom drugom prilikom. ✍